

SANJA VRCIĆ-MATAIJA
VESNA GRAHOVAC-PRAŽIĆ
Učiteljski fakultet u Rijeci
Odsjek u Gospiću
sanja.vrcic-mataija@vus-gospic.hr
vesnagp@net.hr

OSOBITOSTI LIČKIH NADIMAKA

U radu se analiziraju osobitosti onomastičke kategorije nadimaka u Lici zabilježenih na području Gospića i njegove okolice. Uočena je raznolikost nadimaka na značenjskoj i tvorbenoj razini. Nadimci se po kriteriju nositelja razvrstavaju u obiteljske i osobne, koji se razlikuju s obzirom na postanak, značenje i kulturološku ulogu koju imaju u zajednici.

Kao dio antroponimije nadimci su vrlo stara onomastička kategorija, slikovita u leksičkom i semantičkom smislu. Javljaju se još u zapisima iz 9. stoljeća, posebice uz obalu (Šimunović 2003.). Motiviranost njihove pojave i tvorbe je neograničena; u emotivnom se smislu kreće od osjećaja ugone, neugode preko ironije do sarkazma.

Kategorija nasljednosti vezuje se uz nadimke koji se prenose, često generacijama i kao takvi služe identifikaciji osoba čiji se identitet teško može vezati uz osobinu po kojoj je nadimak prvotno nastao. Tako se članovi obitelji imenuju *Kamkalkovi*¹ iako nitko u obitelji nije prigovaralo, gundalo, ne muca niti tepa. S druge strane, nadimci postoje i nestaju s osobom. Za razliku od imena i prezimena, nemaju kategoriju službenog, administrativnog² ni javnog³, a opet imaju naglašenu razlikovnu ulogu usmjerenu upravo prema imenskoj formuli. Tako je nadimak neka vrsta drugog imena »...što ga tko ima pored prvoga svoga imena« (Simeon 1969:869.), motiviran često govorom i govornim osobinama.

¹ Kamkati 'jadikovati, kukati, jadati se', ali i 'mucati, tepati'.

² Zanimljiva je činjenica da su se u prošlom stoljeću nadimci pojavljivali usporedo s prezimenima čak i u matičnim i katastarskim knjigama. »Danas u doba kompjutera i informatike dobro razgranata administracija nema tih identifikacijskih nevolja, pa nadimci nestaju iz njena interesnoga kruga, što također doprinosi njihovom postupnom nestajanju.« (Milevoj 1997:11.)

³ U Lici nije rijetkost da se nadimak u razlikovnoj funkciji javi i na smrtovnicama kao obliku javne komunikacije.

U rječnicima hrvatskoga jezika nalazi se tumačenje upravo te specifičnosti nadimka kao posebne imenske kategorije: »Ime koje ljudi prišiju kome po njegovoj tjelesnoj ili duševnoj značajki, po nekoj sličnosti s čim ili s kim i sl.«⁴, »*pristavak* (često po asocijaciji na osobinu, podrijetlo, zanimanje) ili smiješno ime dano osobi koje zamjenjuje ili se upotrebljava uz pravo ime«.⁵ Poseban odnos prema imenu pokazuje i tvorba riječi *nadimak*⁶ koja sugerira posebnost i prepoznatljivost u odnosu na ime. Petar Šimunović nadimke naziva priimcima »koji se pridijevaju obiteljima ili pojedincima uz njihovo osobno ime i(li) prezime.« (Šimunović 2003: 422.)

U vremenu u kojem živimo teško se po imenu osobe može odrediti mjesto ili kraj iz kojega tko potječe. Globalizacijski su procesi uvjetovali prevlast internacionalnih ili pak medijski uvjetovanih imena. Upravo su nadimci, i to stari nadimci koji su predmet našeg istraživanja, onomastička kategorija u kojoj se više nego u imenima očituje i čuva zavičajnost. »Nadimci su dijalekatno obilježeni, pa su, uz sve druge kreacije koje nose, pouzdani dijalekatni podaci.« (Šimunović 2003:427.)

Nadimci pojedinih krajeva Hrvatske prikupljeni su i proučavani⁷, dok lička imena i nadimci nisu sustavno popisani ni opisani⁸ tako da se u radu na uzorku od petstotinjak prikupljenih nadimaka donosi opis formule nadimaka, analiziraju njihove tvorbene, semantičke i kulturološke osobitosti. Služeći se metodom slobodnog intervjua, usmenog i pisanog, vođeni potrebom za očuvanjem zavičajnosti, u vremenu kad stari nadimci pomalo izumiru, a novi su kratkoga vijeka⁹, prikupljeni stari lički nadimci s područja Gospića i njegove okolice¹⁰ svjedoče o tradicionalnom stilu života s naglašenim patrijarhal-

⁴ Rječnik hrvatskoga jezika, Leksikografski zavod M. Krleža i Školska knjiga, Zagreb, 2000., str. 629.

⁵ Hrvatski enciklopedijski rječnik, Novi Liber, Zagreb, 2002., str. 779.

⁶ »*pridievak**, *pridivak**, *pridjevak** – nad+ime (kraća osnova imenice ime); «*prišvarak*», zamjenjuje često pravo ime i prezime. U latinskom jeziku je *nadimak* (cognomen) označavao obitelj pošto se odvojila od svoga roda.« (Simeon 1969:869.)

⁷ Petar Šimunović hrvatske nadimke dijeli na proste, složene i sastavljene, unutar kojih smješta obiteljske i osobne nadimke (2003.); od ostalih autora izdvajamo: Nikola Kustić se bavio prikupljanjem i analizom obiteljskih nadimaka u gradu Pagu (1993.); Živko Bjelanović u sjevernoj Dalmaciji (1979.), Anđela Frančić u Međimurju (1994.) i dr. Mira Menac-Mihalić proučavala je elemente stranog sustava u nadimcima novijeg datuma iz različitih krajeva (1993.); Marijan Milevoj prikuplja i sistematizira nadimke Labinščine (1997.).

⁸ Mile Japunčić (1996.) bilježi 80-ak svetoročkih obiteljskih nadimaka koji su uključeni u ovo istraživanje; Marko Čuljat (2004.) u *Ričnik ličke ikavice* smješta i nadimke, koji su također uključeni.

⁹ Danas se tradicionalni obiteljski nadimci vrlo rijetko koriste u velikim urbanim sredinama, gdje se ljudi prepoznaju po nekim drugim osobinama; u Lici je još uvijek česta identifikacija osobe nadimkom, bilo obiteljskim ili osobnim.

¹⁰ Gospić je središte Ličko-senjske županije. Smješten je u središtu Ličkog polja na rije-

nim obiteljskim odnosima, ali i pričaju priču o međuljudskoj komunikaciji, karakterima, sklonostima nositelja, navikama, nedostacima, o snazi govora i odnosu sredine prema pojedincu. U nekim se slučajevima pokazalo da se značenje nadimaka sasvim izgubilo, ali su oni nastavili živjeti. S druge strane, uz neke se vezuju prave fabule¹¹ i ljudi ih prenose kroz generacije. Moguće je uočiti različit osobni odnos prema nadimku koji se kreće od ponosa, prihvatanja do potpunog odbijanja, pri čemu se nadimak ne spominje u nazočnosti osobe koja ga nosi.

Uočeno je da se nadimci mogu podijeliti u dvije osnovne skupine: obiteljske i osobne nadimke. Obiteljski nadimci nastajali su od prezimena i kao takvi i nisu pravi nadimci. U dijelu se obiteljskih nadimaka otkriva motiviranost osobnim nadimcima i to češće muškim nego ženskim, što je rezultat ozračja patrijarhalne sredine. »Prva posvjedočena prezimena u Hrvata zapravo su nadimci.« (Šimunović 1995:205.). Kako su se oni ipak izdvojili od svog izvornog oblika, prezimena, i nastavili živjeti samostalno, promatrana su kao vrsta nadimaka. Osobni su nadimci pravi nadimci, unutar kojih je moguće uočiti posebnosti s obzirom na postanak, značenje, tvorbene nastavke, osobine nositelja, njegov odnos spram sredine u kojoj živi, ali i sredine spram njega; obiteljski su nadimci brojni, ali nisu individualizirani, već su oznaka cijele obitelji koja ga nosi, najčešće po muškoj, rjeđe ženskoj rodbinskoj liniji. Većina je prikupljenih nadimaka jednostavna, dok manji dio nadimaka ima formulu složene nadimka sastavljenog od dvije ili više punoznačnih riječi.

1. Osobni nadimci

Osobni se nadimak uglavnom veže za jednu osobu u određenom vremenu, ali se može i nasljeđivati, pri čemu neke kategorije izvođenja mogu nastajati neovisno i vezati se za više osoba. Prikupljene stare ličke nadimke možemo podijeliti u nekoliko skupina uzimajući u obzir kriterij motiviranosti njihova nastanka, značenja, osobine nositelja i njihov odnos prema materijalnom svijetu.

---

ci Novčici. Začetak naselja je u 13. stoljeću, a temelji grada postavljeni su početkom 17. stoljeća. Danas grad ima 12.980 stanovnika. Gospić je upravno, administrativno, političko, kulturno i prosvjetno središte ličkog prostora. Nadimci su zabilježeni u gradu Gospiću, prigradskim naseljima, selima: Lički Novi, Kaniža, Lički Osik, Perušić, Brušane, Rosulje, Debelo Brdo, Smiljan, Rastoka, Trnovac, Pazarište, Kaluđerovac i Sveti Rok.

¹¹ Nadimak *Ševura* nastao je tako što je mlada djevojka služila u bogatoj kući ne baš dobrih gazda. Kako je bila slabo obučena, ujutro bi, da se zagrije, trčkarala i mahala rukama pa je gazda govorio da leti kao ševa, iz čega je okolina prihvatila *ševura*. Obitelj je naslijedila nadimak čuvajući priču o njemu. Zapisan je u Ličkom Novom.

1.1. Osobni nadimci motivirani prezimenom nositelja

Skupina nadimaka izvedenih iz prezimena nije brojna, jer je česta pojava obiteljskih nadimaka pa se nije pokazala potreba za ovakvim nadimcima. Oni su često neutralni, vezujući se uz osobe istoga prezimena, pri čemu je pojava prezimena i geografski određena. Vjerujemo da je u Lici pojava ovih nadimaka novija. Svakako treba izdvojiti zabilježene nadimke *Regan*, *Truman*, *Glazer* nastale po povijesnim osobama. Vjerojatno je *Truman* nastao poslije Drugoga svjetskog rata vezujući se uz američku pomoć, dok se *Regan*, kako smo utvrdili, vezuje uz tjelesnu sličnost i način ponašanja, a *Glazer* uz prezime poznatog nogometaša.

Aćim (Hećimović), Brlja (Brkljačić), Čale (Čačić), Čuga (Čugalj), Čale (Čaćić), Frk, Frkica (Frković), Glazer, Javor (Javorović), Jurtela (Jurković), Kole (Kolić), Musa (Musić), Pađo (Pađen), Perun (Perković), Prpa (Prpić), Racak (Ratković), Regan, Smoljo (Smolčić), Stile (Stilinović), Šari (Šarić), Šikan (Šikić), Španić (Špan), Štime (Štimac), Šube (Šubarić), Šule (Šulentić), Truman.

1.2. Osobni nadimci motivirani zanimanjem nositelja

Nadimaka nastalih prema zanimanju nositelja nema mnogo u prikupljenim nadimcima. Na ličkom području, u kojem je u prošlosti gradski sloj stanovništva bio malobrojan, školovane i zaposlene osobe rijetke, gdje je prevladavalo seosko stanovništvo, očekivano, zanimanje nije motivirajuće u tvorbi nadimaka.

Ante Dajo, Ante Gumeni, Bačvar, Blagajnik, Braco Mlinar, Brico, Cestar, Conjar, Farberica, Ivanka Riba, Ive Kovač, Kalfa, Koža, Lugarić, Nikola Staklar, Niko Ledeni, Marko Bager, Mesar, Mesarić, Mika Šnajder, Mlikar, Narednik, Novinar, Patrolac, Pere Dimnjačar, Pilja, Piljaš, Prljan, Prljo, Pupan, Pupela, Sreski, Šinta, Šintar, Šuco, Šuster, Vakman, Vuneša, Žandarica.

Iz zabilježenih nadimaka očito je da su neki označavali osobe po vještinama, zanatima koje su znali. Jedan dio ima podrijetlo iz njemačkoga (*Vakman, Farberica, Šuster*),¹² jedan iz turskog jezika (*Kalfa*)¹³, dok jedan sloj čine nadimci nastali pogrješnim izgovorom (*cipela > pipela, pupela*). Nadimci izvedeni od imenica zanimanja znaju označavati osobine, ponašanje nositelja nadimka (*Popić, Novinar*) nastale na nekim lokalnim stereotipima i ne moraju nužno označavati zanimanje osobe. Jedan dio ovih nadimaka ima složenu formulu:

¹² Wachmann 'stražar', Schuster 'obučar', Färber 'ličilac'.

¹³ Kalfa 'obrtnički pomoćnik'.

ime+nadimak, pri čemu funkcioniraju kao nadimci jedino u navedenim oblicima (*Ante Gumeni, Braco Mlinar, Ivanka Riba, Nikola Staklar, Mika Šnajder*). Ostali nadimci funkcioniraju kao razlikovni i u jednostavnom obliku.

1.3. Osobni nadimci motivirani osobinama nositelja¹⁴

- **prema ponašanju:** *Avan, Baći, Baja, Banjura, Baraba, Barun, Bećar, Bego, Biškup, Baleri, Bolero, Braban, Brzi, Brle, Brlinka, Brljak, Buban, Cigić, Cigo, Cmore, Dane Pop, Diktura, Duda, Dudara, Firar, Frajla, Fuja, Fujkan, Grebo, Gule, Hince, Karakter, Klapan, Klepan, Kockar, Krkelj, Lalo, Lele, Lola, Magud, Manitaš, Moment, Mrsija, Mile Pican, Paćko, Pole, Popić, Poker, Prce, Prč, Proleter, Puzac, Sivonja, Skakalo, Šantela, Škero, Škeca, Trda, Trutina, Tuntle, Uljuz, Vabela, Vabina, Vabiša, Vabo, Veljba-ba*
- **prema tjelesnim osobinama/manama:** *Bela, Bila, Bekan, Bele, Beli, Belka, Bika, Bicija, Bićo, Blinder, Biko, Publica, Bucinka, Burica, Cicka, Ciculja, Cota, Cotan, Crni, Crnja, Cruja, Cuka, Curica, Cvjetan, Čelonja, Čoka, Čokan, Ćirinka, Ćopo, Ćoravi, Ćorkan, Gara, Gare, Garbun, Gega, Gegan, Guzan, Ive Dugački, Jajan, Ježi, Kitonja, Klempo, Knjapo, Korutan, Kučarda, Kudre, Kundre, Kusa, Kusan, Mare Debela, Megrl, Nosonja, Okan, Perutan, Rasparan, Repina, Rujsan, Rumena, Runja, Šareni, Šepka, Šiljoguz, Tromudac, Zele, Zube, Žučo, Žujan, Žujka, Žujkan, Žuti, Žutko*
- **prema govornim osobinama:** *Ante Kvant, Cijuk, Cile, Ciuk, Kvrlo, Larmača, Papa, Pere Lele, Šjace, Šuškan, Šuško, Šuškovka, Šteko, Tetela*
- **prema društvenome statusu:** *Baćak, Bajica, Bracan, Braco, Braić, Braja, Babika, Čica, Čičina, Čikica, Čoik, Čojina, Čojo, Čokac, Čako, Ded, Did, Didić, Koban, Ljudo, Pobro, Roćkan, Rodo, Tajkan*

U ovoj skupini izdvojeni su zabilježeni nadimci vezani uz tjelesne osobine, mane, nedostatke, uz duševne i govorne osobine nositelja. Iz navedenoga uzorka očito je da su najčešće motivacije u stvaranju nadimaka tjelesni izgled i ponašanje nositelja nadimka u zajednici, njegov društveni status. Temelje se na isticanju neuobičajenog, kao što je svijetla osoba, bilo put ili kosa (*Beli,*

¹⁴ Bitno je reći da često možemo utvrditi, ali ponekad i ne, o kojim se osobinama (tjelesnim ili duševnim) radi prema semantičkom sadržaju nadimka. Potrebno je imati više podataka o njegovu nositelju da bi se utvrdilo odgovara li sadržaj nadimka osobinama nositelja. To se događa zbog toga što se nadimak nasljeđuje, a osobine su potomaka podložne promjenama. O tome piše i Nikola Kustić u radu o paškim nadimcima (1993.). Tako su, primjerice, nadimci za osobe koje se prave važne i žele istaknuti svoje značenje u sredini: *Avan, Baći, Baja, Banjura, Baraba, Braban, Diktura, Magud, Prce, Prč*. Neozbiljne se osobe nazivaju: *Baleri, Manitaš, Fujkan*, dok se nesnalazljive osobe zovu: *Lalo, Lele, Pole, Tuntle, Buban*. Izjelice nose nadimke *Krkelj* i *Mrsija*, a znatiželjnici *Škero, Škeca*.

Biko,¹⁵ *Rumena*, *Sivonja*, *Šareni*, *Žujan*, *Žuti* ...). S druge strane, nadimci bilježe istaknutu osobinu (*Cigić*, *Karakter*, *Ljudo*, *Trutina*...). Nisu rijetki ni nadimci neugodne intonacije ili opscenog karaktera (*Guzan*, *Ĵajan*, *Šiljoguz*, *Ciculja*, *Kitonja*, *Frajla*¹⁶ ...). Možemo pridružiti i one koji bilježe govorne osobitosti nositelja (*Cile*, *Kvrljo*, *Šuškovka*, *Larmača*...). U skupini su brojniji nadimci koji bilježe različite uočene osobine kao što su društvenost, prijateljstvo nositelja (*Pobro*, *Rodo* ...). Posebnu sklonost uživanju u životnim radostima ističu nadimci *Bećar*, *Baraba*, *Lola*. Također je prisutno imenovanje statusa u društvu (*Gazda*, *Biznismen*, *Firar*, *Čoik*, *Čičina* ...). Nisu rijetki ni nadimci koji ističu tjelesni nedostatak (*Ćoravi*, *Ćopo*, *Klempto*, *Knjapo*, *Kusan* ...).

Najveći broj nadimaka u ovoj skupini nastao je od pridjeva, a manji dio od glagola. Nije rijetkost da se isti nadimak javlja u kraćoj i dužoj inačici (*Gega*, *Gegan*).

1.4. Osobni nadimci motivirani predmetnim i životinjskim svijetom

Brovingar, *Brljak*, *Coklje*, *Ćuk*, *Daberka*, *Fićo*, *Ĵarac*, *Ĵoso Pas*, *Ĵure Tukac*, *Kacan*, *Kača*, *Koka*, *Kubura*, *Lebre*, *Lužnjak*, *Ljupina*, *Macan*, *Mačkilić*, *Magarčina*, *Miš*, *Medo*, *Paćan*, *Parcov*, *Pere Furak*, *Pivac*, *Prasićar*, *Rakan*, *Rebre*, *Repina*, *Sićan*, *Suncan*, *Slanina*, *Šaran*, *Ševlar*, *Ševura*, *Šikara*, *Škljoco*, *Šprica*, *Tanbura*, *Taran*, *Tavina*, *Tić*, *Tićo*, *Trapan*, *Trnčina*, *Vepar*, *Vidra*, *Viloša*, *Vučić*, *Vuk*, *Zec*, *Zekan*, *Zmaj*, *Zmulj*, *Žgico*

Zabilježeni nadimci iz ove skupine nisu brojni; kroz jedne se očituje nositeljev odnos prema hrani, njegove gurmanske sklonosti (*Slanina*, *Tavina*, *Rebre*), kroz druge odnos prema predmetnom svijetu (*Fićo*, *Kubura*, *Viloša*...) ili odnos spram životinjskog svijeta čijim prijenosom značenja u antroponimiji nastaju zanimljive metafore (*Ćuk*, *Ĵarac*, *Pivac*, *Šaran*, *Miš*, *Tić*, *Vidra*, *Vuk*, *Zec*, *Zmaj*). Jedan dio nadimaka iz ove skupine nosi društveno prihvatljive osobine kao što su *Vuk*, *Medo*, *Macan* kojima pripadaju i oni hipokorističkog oblika (*Koka*, *Medo*, *Tićo*, *Žgico*), dok su drugi izrazito podrugljivog karaktera (*Magarčina*, *Prasićar*, *Tukac*). Tome svakako pridonosi i augmentativni tvorbeni nastavak koji u ovoj skupini ličkih nadimaka dominira (*Magarčina*, *Repina*, *Suncan*, *Tavina*, *Trnčina*, *Viloša*, *Zekan*). Manji je broj nadimaka dijalektno obilježen (*Lebre*, *Parcov*, *Tanbura*).

¹⁵ Kod nadimaka *Beli*, *Bili*, *Bela*, *Bila* nije riječ o uplitanju elemenata drugog jezičnog idioma, već nam ona svjedoče o pojavi ikavsko-ekavskog refleksa jata u pojedinim ličkim krajevima koji su obuhvaćeni ovim radom.

¹⁶ Riječ je o prisutnosti elementa drugog, njemačkog jezika, na leksičkoj razini.

1.5. Osobni nadimci motivirani podrijetlom

Kao najslabije naseljena regija u Hrvatskoj, Lika je u prošlosti kao i danas dolazak novog stanovništva dočekivala otvorenošću i gostoprimstvom, ali i sa zadrškom. Pridošlicama su se, iako rijetko, nadijevali nadimci motivirani njihovim podrijetlom (*Smederevac, Brizonja...*). U većoj mjeri, iako motivirani pripadnošću narodu, naciji, kraju ili vjeri, nadimci su označavali i neku opredijeljenost ili pak osobinu njegova nositelja (primjerice, nadimak *Rus* ne nosi čovjek podrijetlom iz Rusije). Kao i kod nadimaka motiviranih zanimanjem, i u ovoj se skupini javlja manji dio njih u složenoj formuli: ime + podrijetlo.

Aba, Amul, Brdo, Brinjo, Brizonja, Bugar, Bunja, Bužimac, Dane Pazarištan, Dole, Hrvatić, Ika Trnovčanka, Mare Ercegova, Marija Podgorka, Marija Jedovničanka, Kivat, Kosinjan, Kranjci, Liča, Likota, Lokvar, Rus, Senjo, Smederevac, Vlade Srbin, Talijan

1.6. Osobni nadimci bez utvrđenog značenja i podrijetla

Bodak, Bojur, Bimbar, Brinar, Cmore, Čoha, Čohica, Čokić, Čunjio, Dojčina, Dumeš, Džadžini, Džole, Džolini, Đumbo, Eci, Fejzo, Finc, Gazin, Grša, Guce, Harga, Jaba, Kebić, Kidre, Kočo, Kodan, Kostrun, Leko, Majan, Mepica, Njoketa, Prbaz, Paćan, Palkan, Pekan, Pićun, Radan, Rampe, Randić, Roja, Role, Sablain, Šain, Šajin, Šicko, Šoćar, Šomen, Šota, Štore, Tadija, Tafo, Talan, Tibutac, Tinić, Tita, Tojan, Trolac, Zoljić, Žole

Kao što smo utvrdili, nadimci su stara onomastička kategorija čiju je starost, ali i značenjsku vezu s nositeljima ponekad vrlo teško utvrditi. Intervjuirajući ispitanike često smo se susretali s činjenicom da nositelji nadimka, najčešće nasljednici, ne znaju ništa o nastanku nadimka, njegovu podrijetlu.¹⁷ Nije rijetkost u komunikaciji formula niza sastavljenoga od imena i nadimaka¹⁸. Sastavljeni su od imena/nadimka i nadimka koji izražava pripadnost (posvojni pridjev), tjelesnu osobinu, zanimanje ili neku drugu osobinu nositelja, s manje ili više pejorativnog značenja¹⁹.

¹⁷ Zanimljiv je podatak da je veći broj ispitanika tek na pitanje o nadimku počeo promišljati o njegovu značenju, nastanku, iako nadimak godinama nose i prihvaćaju.

¹⁸ Tako se vrlo često mogu čuti nizovi tipa: *Zele Ante Sivonje, Niko Pepe Mare Lukine, Toma Nanije Jokine, Stipela babe Jele unuk Marijice Ševurine*.

¹⁹ Zanimljiva je činjenica, o kojoj piše i P. Šimunović (2003.), da onaj nadimak koji je češće u uporabi ima veću prepoznatljivost onomastičkog sadržaja, ali i manji intenzitet poruge, ma kako nam se činilo da je podrugljiv. Takvi osobni nadimci vrlo brzo postaju obiteljskim nadimcima.

2. Obiteljski nadimci

Nastanak obiteljskih nadimaka sociološki je uvjetovan i ima izrazito razlikovnu funkciju; razlikuje vlasnike istog prezimena koji najčešće i nisu u srodstvu; razlikuje ljude istog imena i prezimena jer se u Lici nasljeđivalo i ime (muško dijete dobivalo bi ime djeda po ocu). »Obiteljski nadimci dobivaju likove množinskih prezimena« (Šimunović 2003: 425.). Obično imaju tvorbene nastavke koji označuju posvojnost, pripadnost: *-ići, -ovići, -evići, -ovi, -evi, -ini*.

Često prezime u Lici je Stilinović za koje bilježimo razlikovne nadimke: *Greškini, Reljini, Guzani, Mićanovi, Brabanovi, Banjurini, Bicinkini, Tiburci, Matešini, Jevini, Nikotaševi, Šeure, Piljini, Šajinovi, Jurtelini*.²⁰

Razvidno je da obiteljski nadimci nastaju izvedbom od muških, rjeđe ženskih nadimaka nastalih od imena (*Jevini, Bicinkini*), ali i prezimena (Martinčići je nadimak obitelji Jelinić). Većina ih je nastala od augmentativnih nadimaka motiviranih imenom davnašnjeg nositelja (*Jurtelini < Jurtela < Jure; Matešini < Mateša < Mate; Nikotaševi < Nikotaš < Niko*), neki od nadimaka motiviranih tjelesnom (*Guzani*) ili duševnom osobinom (*Greškini, Piljini*). Kako su unutar lokalne zajednice obiteljski nadimci nasljedni, oni gube izravnu motivacijsku vezu s prvositeljem.

2.1. Obiteljski nadimci motivirani prezimenom

Riječ je o nadimcima nastalim od prezimena obitelji koja se grananjem razdvajala pri čemu su članovi postupno preuzimali nadimke koji su zapravo nekadašnja prezimena²¹. Dakle, prezimena su preuzela funkciju nadimka isključivo zbog razlikovne uloge. Primjerice, *Rašetini* je obiteljski nadimak obitelji s prezimenom Pađen, *Šimićevi* je obiteljski nadimak obitelji s prezimenom Stilinović, *Javorovi* se nazivaju članovi obitelji Nikšić.

2.2. Obiteljski nadimci motivirani muškim imenom

Nadimci su izvedeni iz muškog imena osobe koja je bila glava obitelji ili se po nekim osobinama, duševnim ili tjelesnim, isticala u obitelji, rodu. Tog su tipa nadimci:

Antelini, Antićevi (Ante), Barišini (Bariša), Božići, Božićini (Božo), Cvjetanovi (Cvjetan), Čipulini (Stipe), Dragićevi, Draganići (Drago/Dragan), Dujmovići (Dujam), Grgešilovi, Grgolini (Grgur), Isakovi (Isak),

²⁰ Svi nadimci zabilježeni su u Ličkom Novom, u kojem se nalaze obitelji koje nose prezime Stilinović. Navedeni primjer pokazuje sociološku uvjetovanost pojave nadimaka.

²¹ Pojavu ove vrste nadimaka nije jednostavno objasniti. Vjerojatno je riječ o obiteljima koje su iz nekih razloga gubile muškoga nasljednika i preuzimale drugo prezime (povijesne okolnosti, priženjavanje, izvanbračno dijete nasljeđuje majčino prezime...)

Icanovići, Ivaniševići, Ivazovi, Ivići (Ive/Ivan), Jacini (Josip), Jeruzovi (Jere), Jakovnoviči (Jakov), Jandrijevići (Andrija), Josurovi, Jošetini, Jošičkovi, Jožiči (Josu/Josip), Jovanovi (Jovan), Juranovi, Jurovići (Jure), Karlišini, Karličevići (Karlo), Matanovići, Matekovi, Matešini, Matulići (Mate), Markačevići, Markini (Marko), Martinčevići (Martin), Matkovi (Mate/Matko), Mićanovi, Milankovi (Mile/Milan), Nikličevići, Nikotaševići (Nikola), Periči, Perasovi (Pero/Petar), Ristini (Rista), Stipčevići (Stipe), Šimiterni (Šime), Tomelini, Tošini (Toma/Tome)

Očito je da u skupini obiteljskih nadimaka motiviranih muškim imenom prevladavaju nadimci proistekli iz uobičajenih muških osobnih imena u Lici. Moguće je da je jedan dio ovih nadimaka motiviran izravno muškim imenima (*Matko* > *Matkovi*; *Drago* > *Dragić* > *Dragičevići*), ali je jedan dio vjerojatno motiviran i nadimcima nastalim od muških imena (*Toma* > *Toša* > *Tošini*; *Mile* > *Mića* > *Mićanovi*; *Karlo* > *Karliša* > *Karlišini*).

2.3. Obiteljski nadimci motivirani ženskim imenom

Iako nije uobičajeno da se obiteljski nadimak u patrijarhalnoj sredini zadržava po ženskoj liniji, ipak ih bilježimo. Njihova je pojava sociološki uvjetovana; zbog emigracijskih i ratnih razloga žena je u Lici često preuzimala, u odsustvu muškarca, ulogu glave obitelji. Prikupljeni su sljedeći obiteljski nadimci izvedeni od ženskog imena ili nadimka: *Bojini (Boja)*, *Božičini (Božica)*, *Darini (Dara)*, *Janini (Ana/Jana)*, *Jevini (Eva/Jeva)*, *Marelini (Mara/Marija/Marela)*.

2.4. Obiteljski nadimci motivirani osobnim nadimkom

Najbrojniji su obiteljski nadimci izvedeni od pojedinog nadimka koji nije motiviran osobnim imenom, već nekom drugom osobinom nositelja, iskazujući pripadnost cijeloj obitelji. Kako je riječ o pravim nadimcima koji su analizirani pod poglavljem osobnih nadimaka, samo navodimo prikupljene obiteljske nadimke motivirane osobnim nadimcima:

Bajanovići, Banjurini, Bilovići, Blinderi, Brabanovi, Brajići, Bricanovi, Cilini, Cikini, Čičinovi, Čokini, Čorkovi, Čakanovi, Čakini, Čecini, Čipulini, Čučini, Dačkovi, Dudare, Dujačići, Dujići, Firarovi, Fujini, Gajišini, Gavranovići, Geranovi, Grdžulanovi, Greškini, Grudani, Jerbovići, Jozgovi, Kaludrićini, Kranjčevići, Kresine, Kuljani, Kvantini, Lugarovi, Lugerovi, Lumpićevići, Megrlovi, Migini, Mizdraci, Neškini, Noganovi, Nogići, Palkanovi, Pepurini, Pipini, Poldini, Pucalovići, Purkušini, Radanovi, Rasparanovi, Rodini, Sikanovi, Staljinovi, Šaranovi,

Šestanovići, Šintarovi, Škecini, Škerčevi, Špaljevi, Tiburci, Tučićevi, Turinovi, Vakmanovi, Varakanovi, Vešterovi, Vranjkanovi, Vučićevići, Zekani, Zitini, Zolji, Žujanovi, Žunići.

Riječ je o jednočlanim nadimcima, najčešće nastalim od imenica označavajući pripadnost skupini, obitelji. Na njihov oblik utječu značajke štokavske ikavice. Većina ih je tvorena nastavcima *-(in)i*, *-(ev)i*, *-(ić)i*, a najučestaliji je tvorbeni nastavak *-(ov)i*, koji i označuje pripadanje. Rijetko susrećemo nastavke *-(er)i*, *-(ar)e* i *-(urc)i*.

Prikupljeni nadimci Gospića i njegove okolice prikazani u ovom radu tek su mala slika bogatstva i raznolikosti ličke neistražene onomastičke građe. U nadimcima se ogleda ne samo jezična, semantička i tvorbeni razina, nego su oni i kulturološka slika jednog vremena i sredine. Tako i D. Brozović Rončević među zadatcima hrvatskog jezikoslovlja, a u kontekstu očuvanja našega identiteta u Europi ističe: »Prikupljanje i proučavanje imenske baštine, odnosno poticanje sustavnih onomastičkih istraživanja. Imena su pouzdani, a nerijetko i jedini pouzdani tragovi jezika naroda, koji su od početka povijesnoga razdoblja prebivali na prostoru današnje Hrvatske. U imenima se, kao jezičnim podatcima s jezičnim i izvanjezičnim porukama, vjerno čuvaju svjedočanstva naroda i jezika s kojima su Hrvati tijekom stoljeća dolazili u dodir.« (Brozović Rončević 2004:483.). Svakako da se navedeno odnosi i na nadimke.

Svojim oblicima, značenjem, ulogom u lokalnoj zajednici lički nadimci pokazuju motivacijsku raznolikost i pronicljivost, duhovitost ljudi koji su ih stvarali; oslikavaju život čovjeka u određenoj sredini, prostoru, ali i u određenom vremenu. Nadimci su čuvari jezičnog razvoja²² iako ne pokazuju sustavnost u tvorbi ni nastanku, već čuvaju i pokazuju izgrađenost hrvatskog jezika nekad i sad.

Prikupljeni lički nadimci iskazuju ne samo osobine nositelja, već govore o patrijarhalnom kraju u kome su se imena često „nasljeđivala“, pri čemu su razlikovnu ulogu preuzimali nadimci, ali nam i razotkrivaju Ličane u svojoj njihovoj duhovitosti, humorističnosti i poetičnosti. »Lička je jezična osebnost inačica deminutivno-hipokorističkih i augmentativno-pejorativnih osobnih imena ... što, među ostalim, odražava s jedne strane sklonost Ličana k humoru, ali i k stanovitoj poetičnosti.« (Težak 2004: 305/306.)²³

Promatrani kao pravi nadimci, unutar osobnih nadimaka, moguće je uočiti raznolikosti u motiviranosti njihova postanka, značenja, tvorbenih deminutivnih i augmentativnih nastavaka; kroz njih se očituje nositeljev odnos

²² Posebno je zanimljiva fonetsko-fonološka razina nadimaka koji kroz vrijeme čuvaju naglasak. Primijećeno je da se i danas naglasci nadimaka uglavnom razlikuju od naglasne norme.

²³ Iz recenzije Stjepka Težaka *Ričnika ličke ikavice* Marka Čuljata.

spram sredini u kojoj živi, ali i sredine spram njemu, pronicljivost nadjevateljeva zapažanja, uočavanja psihičkih i tjelesnih osobina nositelja, govornih nedostataka, nerijetko bešćutnost ili lascivnost u etiketiranju osobe.

Većina je prikupljenih nadimaka prema kriteriju složenosti jednostavna, dok manji dio nadimaka ima formulu složenog nadimka sastavljenog najčešće od dviju punoznačnih riječi.

Osobni nadimci ponekad u sebi sadrže elemente stranoga jezičnog sustava, na fonološkoj ili leksičkoj razini, što opet svjedoči o povijesnim prilikama, podrijetlu ili statusu nositelja u lokalnoj zajednici. Iz nekih je nadimaka moguće uočiti stereotipan stav sredine, iz nekih podrugljiv ton, odbacivanje, prihvatanje, porugu ili pohvalu, dok su drugi duhovite i slikovite metafore nastale prijenosom značenja iz životinjskog svijeta.

Obiteljski su nadimci brojni, ali nisu individualizirani, već su oznaka cijele obitelji koja ga nosi, najčešće po muškoj, rjeđe ženskoj rodbinskoj liniji, dokazujući patrijarhalno obiteljsko ozračje. Osnovna uloga obiteljskih nadimaka, uostalom kao i osobnih, jest razlikovna; proistekli iz muških osobnih nadimaka, oni postaju nositelji obiteljskih razlika u kraju sličnih osobnih imena i prezimena.

Literatura

- BARIĆ, EUGENIJA i dr. 1999. *Hrvatski jezični savjetnik*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Pergamena, Školske novine, Zagreb.
- BERTOŠA, M. 2005. *Djeca iz obrtaljke*, Profil, Zagreb.
- BJELANOVIĆ, ŽIVKO 1979. Obiteljski nadimci u sjevernoj Dalmaciji. *Onomastica Jugoslavica*, 8, Zagreb, 75-92.
- ČULJAT, MARKO 2004. *Ričnik ličke ikavice*. Lik@press, Gospić.
- FRANČIĆ, ANĐELA 1994. Međimurski obiteljski nadimci. *Rasprave Zavoda za hrvatski jezik*, 20, 31-66.
- FRANČIĆ, ANĐELA; HUDEČEK, LANA; MIHALJEVIĆ, MILICA 2005. *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*. Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
- JAPUNČIĆ, MILE 1996. *Taslak, rječnik Svetog Roka*, Vlastita naklada, Zagreb.
- KUSTIĆ, NIKOLA 1993. O semantičkom sadržaju i tvorbi obiteljskih nadimaka u gradu Pagu, *Folia onomastica Croatica*, 2, 79–98.
- MENAC-MIHALIĆ, MIRA 1993. Elementi drugoga sustava u nadimku. *Folia onomastica Croatica*, 2, 57–66.
- MILEVOJ, MARIJAN 1997. *Prezimena i nadimci*, Naklada Matthias, Pula.
- SIMEON, RIKARD 1969. *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*. Matica hrvatska. Zagreb.

- ŠIMUNOVIĆ, PETAR 1995. *Hrvatska prezimena*. Golden marketing, Zagreb.
ŠIMUNOVIĆ, PETAR 2003. Nadimci u Hrvata. *Govor*, XX, 1-2, 421–430.
ŠIMUNDIĆ, MATE 1988. *Rječnik osobnih imena*. NZMH, Zagreb.

Besonderheiten von Spitznamen in Lika

Zusammenfassung

In der Arbeit werden auf dem Gebiet von Gospić und seiner Umgebung gesammelte Spitznamen in Lika untersucht. Die Spitznamen werden bezüglich ihrer Bedeutung und Bildung analysiert. Sie sind nach dem Kriterium des Trägers in familiäre und persönliche geteilt und unterscheiden sich durch Bildung, Bedeutung und kulturelle Rollen, die sie in die Gemeinschaft haben.

Ključne riječi: antroponimija, nadimak, obiteljski, osobni, Lika

Key words: anthroponymy, nicknames, family nicknames, Lika